

Przedmiotowe zasady oceniania
z wiedzy o społeczeństwie
w klasie ósmej
szkoły podstawowej

**Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi
im. ks. Jana Twardowskiego w Turośli**

Nauczyciel: Józef Zawalich

ROK SZKOLNY 2022/2023

PODSTAWA PRAWNA:

Poniższe zasady oceniania z przedmiotu wiedza o społeczeństwie są zgodne z następującymi aktami prawnymi:

- 1) Ustawa z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty (tekst jednolity: Dz.U. z 2020 r., poz. 1327 ze zm.).
- 2) Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (tekst jednolity: Dz.U. z 2020 r., poz. 910 ze zm.).
- 3) Ustawa z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r., poz. 2245).
- 4) Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r., poz. 60 z późn. zm.).
- 5) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 czerwca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 843 z późn. zm.).
- 6) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 lutego 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. z 2019 r., poz. 372).
- 7) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. z 2019 r., poz. 373).
- 8) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r., poz. 356).
- 9) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 lipca 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. z 2018 r., poz. 1679)
- 10) Statut Szkoły Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi im. ks. Jana Twardowskiego w Turośli.

Zmiany w PZO wprowadzono dnia 31.08.2022r.

Kontrakt

1. Prace kontrolne, konkursy wiedzy (waga oceny: 4)

- są obowiązkowe;
- rodzice ucznia są poinformowani co najmniej tydzień przed terminem pisania przez niego pracy kontrolnej i potwierdzają to własnym podpisem pod informacją zapisaną w zeszycie przedmiotowym
- jeśli uczeń opuści pracę kontrolną powinien napisać ją w terminie uzgodnionym z nauczycielem;
- nauczyciel ma obowiązek zapowiedzieć pracę kontrolną na tydzień wcześniej, a zakres materiału przewidziany do sprawdzenia powtórzyć oraz omówić wymagania;
- każda ocena za pracę klasową i sprawdzian jest uzasadniona przez nauczyciela, a informacja zostaje podpisana przez rodzica;
- ocenę niedostateczną z każdej pracy kontrolnej uczeń powinien poprawić w terminie uzgodnionym z nauczycielem;
- pozostałe oceny uczeń może poprawić (raz każdą pracę) w terminie uzgodnionym z n –elem;
- dobór zadań i stopień ich trudności nie powinien odbiegać od zakresu poprawianej pracy kontrolnej);
- prace klasowe (kontrolne) powinny być ocenione i omówione w terminie tygodnia (a najpóźniej dwóch tygodni) po ich przeprowadzeniu;
- po dłuższej nieobecności w szkole uczeń może być zwolniony z pisania pracy kontrolnej, ale powinien napisać ją w terminie uzgodnionym z nauczycielem.

2. Kartkówki, odpytania indywidualne, zadania i ćwiczenia (waga oceny: 2)

- obejmują swym zakresem do trzech ostatnich jednostek tematycznych;
- nie muszą być wcześniej zapowiedziane;
- oceny z kartkówek mogą być poprawione na następnej lekcji lub w czasie uzgodnionym z nauczycielem.

3. Zeszyt przedmiotowy: (waga oceny: 1)

- brak zeszytu przedmiotowego jest traktowany na równi z brakiem pracy domowej;
- jest obowiązkowy;
- jest oceniany raz w semestrze;
- wszelkie poprawki w zeszycie przedmiotowym oraz innych pracach pisemnych muszą być dokonane za pomocą estetycznych skreśleń;
- przy ocenianiu zeszytu uwzględniane są następujące kryteria: systematyczność zapisów i prac domowych, estetyka i czytelność pisma.

4. Prace domowe: (waga oceny: 1)

- są obowiązkowe;
- jeżeli uczeń z przyczyn losowych nie odrobi pracy domowej, lub jest nieprzygotowany do lekcji powinien zgłosić to nauczycielowi przed lekcją.
- w jednym semestrze uczeń ma prawo zgłosić 2 razy nieprzygotowanie do lekcji

5. Praca w grupie i prace długoterminowe : (waga oceny: 1)

- dobór składu grup odbywa się losowo;
- praca w grupie podlega ocenie.

6. Projekty edukacyjne i prasówki (waga oceny: 2)

- udział w projekcie edukacyjnym jest obowiązkowy i podlega ocenie (sposób i kryteria oceniania zamieszczone są w arkuszu projektu,
- prasówki są obowiązkowe i podlegają ocenie.

6. Prace dodatkowe: (waga oceny: 1)

- są nadobowiązkowe;
- nauczyciel określa temat, formę i zakres pracy;
- uczeń może zaproponować temat pracy dodatkowej, ale musi otrzymać akceptację nauczyciela;
- praca jest oceniana, jeśli uczeń wywiąże się z ustalonego terminu;

Uwaga : W okresie zdalnego nauczania wagi ocen wynoszą: prace kontrolne (sprawdziany) : 2 ; pozostałe obszary oceniania: 1

7. Przy sprawdzaniu prac pisemnych pod uwagę bierze się przede wszystkim estetykę i czytelność zapisu.

8. Po dłuższej usprawiedliwionej nieobecności nauczyciel powinien umożliwić uczniowi nadrobienie zaległości;

9. W procesie oceniania stosowane są **zasady oceniania kształtującego** – uczeń otrzymuje informację zwrotną w formie ustnej lub pisemnej

10. O przewidywanych ocenach niedostatecznych oraz przewidywanej ocenie nagannej zachowania(semestralnej lub rocznej) nauczyciel zobowiązany jest poinformować ucznia i jego wychowawcę na cztery tygodnie przed planowanym posiedzeniem klasyfikacyjnym.

Uwaga: Nie podjęcie przez ucznia jakiejkolwiek próby rozwiązania problemu z zakresu podstawy programowej skutkuje punktami karnymi

I. Podstawa programowa WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Wiedza i rozumienie. Uczeń: 1) wyjaśnia podstawowe prawidłowości życia społecznego, w tym funkcjonowania grup społecznych oraz społeczności lokalnej i regionalnej oraz wspólnoty etnicznej i państwowej; 2) uzasadnia znaczenie procedur demokratycznych i stosuje je w życiu szkoły oraz grup, w których uczestniczy; 3) wyjaśnia znaczenie aktywności obywatelskiej; 4) przedstawia zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej i podstawowe organy władz publicznych; 5) ma podstawową wiedzę na temat praw człowieka, środków masowego przekazu oraz wybranych spraw międzynarodowych; 6) wykorzystuje swą wiedzę do interpretacji wydarzeń życia społecznego, w tym publicznego.

II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Uczeń: 1) znajduje informacje na temat życia społecznego, w tym publicznego; 2) wykorzystuje informacje do tworzenia własnej wypowiedzi na temat wydarzeń z życia społecznego, w tym publicznego.

III. Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Uczeń: 1) rozpoznaje własne potrzeby i potrzeby innych; 2) planuje dalszą edukację, uwzględniając swe umiejętności i zainteresowania; 3) wyjaśnia związek między godnością a prawami, które mu przysługują; 4) przedstawia własne prawa i obowiązki; 5) powiększa treść własnej tożsamości lokalnej, regionalnej, etnicznej i obywatelskiej; 6) rozpoznaje przypadki łamania praw w swoim otoczeniu; 7) argumentuje zasadność postaw obywatelskich – m.in. odpowiedzialności, troski o dobro wspólne i tolerancji; 8) rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka ich rozwiązań.

IV. Komunikowanie i współdziałanie. Uczeń: 1) komunikuje się w sprawach życia społecznego, w tym publicznego, oraz dyskutuje i przedstawia własne argumenty w wybranych sprawach tego typu; 2) rozpoznaje przypadki wymagające postaw asertywnych; 3) współpracuje z innymi – dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich; 4) wykazuje konieczność współdziałania w życiu społecznym i wyjaśnia istotę samorządności; 5) korzysta z prostych procedur oraz z możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego – wskazuje, gdzie załatwić proste sprawy urzędowe.

II. Ogólniki dotyczące programu i podręcznika.

PROGRAM NAUCZANIA WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE W SZKOLE PODSTAWOWEJ „DZIS I JUTRO”

Autor: Barbara Furman

Program nauczania wiedzy o społeczeństwie w szkole podstawowej „Dziś i jutro” autorstwa Barbary Furman jest poprawny pod względem merytorycznym i dydaktycznym, uwzględnia aktualny stan wiedzy naukowej i metodycznej. Zawiera treści zgodne z przepisami obowiązującego prawa.

Program stanowi przemyślaną i całościową koncepcję wprowadzania ucznia szkoły podstawowej w życie społeczne, gospodarcze i polityczne kraju i świata. Cechuje go dobrze wyważone proporcje między poszczególnymi formami edukacji społecznej. Program jest otwarty i elastyczny, co z pewnością pozwala na jego realizację w różnych warunkach dydaktycznych. Przygotowuje uczniów do bycia aktywnymi i świadomymi oraz odpowiedzialnymi obywatelami Polski, którzy w duchu tolerancji i w poczuciu empatii będą otwarci na dialog i potrzeby współmieszkańców, jak również innych społeczeństw, grup etnicznych i narodów.

Podręcznik do wiedzy o społeczeństwie dla szkoły podstawowej „Dziś i jutro” autorstwa: Iwona Janicka, Arkadiusz Janicki, Aleksandra Kucia – Maćkowska, Tomasz Maćkowski jest zgodny z wymaganiami i obowiązującą podstawą programową ; zawiera wysokiej jakości różnorodny materiał dydaktyczny , a także wiele ciekawych i aktualnych wiadomości o życiu społecznym, gospodarczym, politycznym .Wiadomości są podawane w przystępny i klarowny sposób; inspirujący dla ucznia i nauczyciela.

Nr w wykazie MEN : **874/2021/z1**

III. Określenie obszarów aktywności podlegających ocenie i waga tych obszarów

1. Prace kontrolne (klasowe) – 40% (**waga: 4**)
2. Odpowiedzi (wypowiedzi ustne lub pisemne - kartkówki), ćwiczenia i zadani: praca z tekstem, diagramem, wykresem, mapą, tabelą – 20% (waga: 2)
3. Prasówki i projekty edukacyjne – 20 % (waga 2)
4. Przygotowanie do lekcji, prace domowe i długoterminowe, praca w grupie, aktywność (w tym także rozmowy nauczyciela z uczniem, swobodne wypowiedzi uczniów, podsumowywanie przez ucznia istotnego fragmentu lekcji lub całej lekcji oraz dyskusja w klasie, której przysłuchuje się nauczyciel)– 10% (**waga:1**)
5. Prace dodatkowe - 10% (**waga:1**)
6. Zeszyt przedmiotowy (systematyczność, estetyka, gramatyka) – 10% (waga:1)

IV. Formy sprawdzania i oceniania i waga tych form.

Prace kontrolne (klasowe) – 40% (**waga: 4**)

Odpowiedzi (wypowiedzi ustne lub pisemne - **kartkówki**), ćwiczenia i zadani: praca z tekstem, diagramem, wykresem, mapą, tabelą – 20% (waga: 2)

Projekty i prasówki – 20 % (waga 2)

Przygotowanie do lekcji, prace domowe i długoterminowe, praca w grupie, aktywność (w tym także rozmowy nauczyciela z uczniem, swobodne wypowiedzi uczniów, podsumowywanie przez ucznia istotnego fragmentu lekcji lub całej lekcji oraz dyskusja w klasie, której przysłuchuje się nauczyciel)– 10% (**waga:1**)

Prace dodatkowe - 10% (**waga:1**)

Zeszyt przedmiotowy (systematyczność, estetyka, gramatyka) – 10% (waga:1)

Forma kontroli:

a) ze względu na ich organizację:

- indywidualne (przede wszystkim odpytywanie);
- frontalne (sprawdziany pisemne);
- kondensacyjne (uczniowie wykonują zadania pisemne, a w tym czasie kilku z nich jest odpytywanych);

b) ze względu na ich miejsce w procesie dydaktycznym:

- bieżące – odbywające się na każdej lekcji;
- sporadyczne.

Metody kontroli osiągnięć uczniów :

a) odpytywanie, w tym także rozmowy nauczyciela z uczniem, swobodne wypowiedzi uczniów, podsumowywanie przez ucznia istotnego fragmentu lekcji lub całej lekcji oraz dyskusja w klasie, której przysłuchuje się nauczyciel;

b) inne metody kontroli:

- kontrola pisemna (zarówno tradycyjne ćwiczenia, jak i np. przygotowanie portfolio);
- praca z książką (uczeń analizuje zawarte w publikacjach treści, mapy, schematy, wykresy, tabele, ilustracje itp.);
- kontrola graficzna (uczeń przedstawia graficznie przebieg procesów, kreśli schematy, wykresy, szkice, jednocześnie je omawiając);
- referaty, odczyty oraz prezentacje projektu edukacyjnego (uczeń występuje na forum klasy lub szkoły).

Metody oceniania :

a) nietechniczne (tradycyjne) – nie mają przygotowanych i ściśle wyznaczonych kryteriów oceniania, o wszystkim decyduje nauczyciel; należą do nich wszystkie metody kontroli wymienione powyżej;

b) testowe – mają przygotowane i obliczone kryteria dążące do obiektywizmu; mogą być to np. testy jednokrotnego lub wielokrotnego wyboru, testy z lukami.

V. Wymagania ogólne na poszczególne stopnie szkolne: Stopień niedostateczny (1) Uczeń nie potrafi wyjaśnić najważniejszych terminów i zagadnień omówionych na lekcjach, nie jest w stanie wykonać najprostszych zadań nawet z pomocą nauczyciela. Nie interesuje się tematyką zajęć oraz nie współpracuje z grupą. **Stopień dopuszczający (2)** Uczeń potrafi przy pomocy nauczyciela wyjaśnić niektóre z terminów i zagadnień omówionych na lekcjach oraz wykonać najprostsze zadania. Nie potrafi kojarzyć zagadnień. Posługuje się ubogim słownictwem. Popołnia liczne błędy językowe i składniowe. Nie unika współpracy z grupą, ale i nie wykazuje w tym własnej inicjatywy. Uaktywnia się tylko na wyraźne polecenie nauczyciela. **Stopień dostateczny (3)** Uczeń potrafi z pomocą nauczyciela wyjaśnić najważniejsze terminy i zagadnienia oraz wykonać typowe zadania o średnim stopniu trudności. Umie kojarzyć niektóre zagadnienia. Nie popełnia zbyt często błędów składniowych i językowych. Aktywnie współpracuje z grupą, czasami sam zgłasza się do odpowiedzi. **Stopień dobry (4)** Uczeń samodzielnie wyjaśnia najważniejsze terminy i zagadnienia, wykonując zadania złożone. Potrafi kojarzyć fakty, formułować własne opinie i wnioski. Dbą o styl wystąpienia. Aktywnie współpracuje z grupą i zachęca innych do aktywności. Często sam zgłasza się do odpowiedzi. **Stopień bardzo dobry (5)** Uczeń samodzielnie wyjaśnia najważniejsze pojęcia i zagadnienia, a także wątki poboczne omówionych tematów lekcyjnych – opanował około 90% wiedzy i umiejętności przewidzianych na III etapie edukacyjnym. Logicznie kojarzy fakty. Formułuje własne opinie i wnioski oraz potrafi przekonująco uzasadnić swoje zdanie. Posługuje się bogatym i poprawnym językiem, słowa artykułuje w sposób płynny i wyraźny. Troszczy się o styl wystąpienia. Aktywnie współpracuje z grupą, zachęca innych do aktywności i dba o dobrą jakość efektów pracy grupy. Wykazuje inicjatywę, nie będąc zachęcany przez nauczyciela. Bierze aktywny udział w życiu klasy. **Stopień celujący (6)** Uczeń wykazuje – dysponuje co najmniej 97% wiedzą i umiejętnościami na stopień „6”. Osiąga sukcesy w konkursach szkolnych i pozaszkolnych (np. olimpiadach z wiedzy o społeczeństwie oraz wyróżnia się podczas pracy nad projektem edukacyjnym). Bierze czynny udział w życiu szkoły, wykazuje się aktywną i prospołeczną postawą, np. pomaga słabszym uczniom w nauce.

VI. Sposoby poprawy uzyskiwanych wyników.

Uczeń może poprawić stopnie otrzymane za zadania w poszczególnych obszarach swojej działalności w terminie uzgodnionym z nauczycielem (na kolejnej lekcji lub najpóźniej za dwa tygodnie). Do średniej ważonej liczą się wówczas dwa stopnie – ten pierwszy i ten za poprawę ; mają taką samą wagę. Uczeń ma obowiązek poprawić stopień niedostateczny.

VII. Dodatkowe zadania podlegające ocenie.

Dodatkową ocenę uczeń może uzyskać, gdy aktywnie uczestniczy w życiu społecznym szkoły i środowiska lokalnego - angażuje się w działania wolontariatu, wykonuje dodatkowe prace o charakterze patriotycznym lub regionalnym, które krzewią i promują tradycje narodowe, jak również regionalne (kurpiowskie i inne (akademie, uroczystości państwowe i lokalne, konkursy rękodzieła i sztuki kurpiowskiej, wywiady, artykuły do gazetki lub na stronę internetową i inne formy)

VIII Warunki nadrobienia braków wynikłych z przyczyn losowych.

Na uzupełnienie wszelkich zaległości spowodowanych nieobecnością uczeń ma czas nie dłuższy niż dwa tygodnie, ma również prawo do dodatkowych wyjaśnień i informacji od nauczyciela.

IX Prawa przysługujące uczniowi w procesie oceniania.

Uczeń zna wymagania ogólne i szczegółowe na poszczególne stopnie szkolne z wiedzy o społeczeństwie oraz obszary i kryteria oceniania, jak również wagi ocen za poszczególne obszary działalności oraz formy prezentacji i sprawdzania umiejętności i wiedzy. W każdym semestrze uczeń może przed lekcją zgłosić dwa nieprzygotowania. Każde następne będzie równoznaczne z otrzymaniem oceny niedostatecznej. Sumiennosc będzie oceniona i wyrażona w postaci dodatkowej oceny na koniec semestru. Oceny są jawne Uczniowie z orzeczeniami z poradni psychologiczno – pedagogicznej oceniani są według ich indywidualnych predyspozycji i starań. Uczniowie zdolni otrzymują oceny za zadania dodatkowe, które wymagają większej pracy samodzielnej. Za nagrody w konkursach przedmiotowych uczeń nagradzany jest dodatkową oceną celującą.

Kryteria oceny uczniów z zaleceniami Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej.

Nauczyciel na podstawie orzeczenia/opinii publicznej (lub niepublicznej) poradni psychologiczno – pedagogicznej, w tym publicznej (lub niepublicznej) poradni specjalistycznej, dostosowuje wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie wymaganiom na poszczególne stopnie szkolne.

1). Zakres wymagań edukacyjnych dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną zawarty jest w planie realizacji programu nauczania matematyki u nauczyciela przedmiotu.

2). Uczeń o inteligencji niższej niż przeciętna

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- podpowiadanie tematu pracy , częste podchodzenie do ucznia, ukierunkowywanie w działaniu,
- liberalne ocenianie wytworów ch ucznia,
- w ocenianiu zwracanie większej uwagi na wysiłek włożony w wykonanie zadania, niż ostateczny efekt pracy.

3). Uczeń z zaburzeniem funkcji słuchowo – językowych oraz wzrokowo – przestrzennych, integracji percepcyjno – motorycznej i lateralizacji

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- nie zmuszać na siłę do wykonywania ćwiczeń sprawiających uczniowi trudność,
- dawać więcej czasu na opanowanie danej umiejętności, cierpliwie udzielać instruktażu,
- nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy,
- podczas oceniania brać przede wszystkim pod uwagę stosunek ucznia do przedmiotu, jego chęci, wysiłek, przygotowanie do zajęć w materiały, niezbędne pomoce itp.
- włączyć do rywalizacji tylko tam, gdzie uczeń ma szansę.

4). Specyficzne trudności w uczeniu się

Uczeń z dysleksją

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- zawsze uwzględniać trudności ucznia,
- w miarę możliwości pomagać, wspierać, dodatkowo instruować, naprowadzać, pokazywać na przykładzie,
- dzielić dane zadanie na etapy i zachęcać do wykonywania małutkimi krokami,
- nie zmuszać na siłę do wykonywania ćwiczeń sprawiających uczniowi trudność,
- dawać więcej czasu na opanowanie danej umiejętności, cierpliwie udzielać instruktażu,
- nie krytykować, nie oceniać negatywnie wobec klasy,
- podczas oceniania brać przede wszystkim pod uwagę stosunek ucznia do przedmiotu, jego chęci, wysiłek, przygotowanie do zajęć w materiały, niezbędne pomoce itp.,
- włączyć do rywalizacji tylko tam, gdzie uczeń ma szansę.

Uczeń z ADHD (zespołem nadpobudliwości psychoruchowej z deficytem uwagi, zespołem hiperkinetycznym)

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych

- nie należy karać ucznia za objawy ADHD – karanie ucznia za niezależne od niego objawy,
- wzmacniać właściwe zachowania, praca z uczniem nadpobudliwym wymaga zauważenia tych rzadkich chwil, kiedy pracuje i zachęcania go do dalszego wysiłku,
- należy dzielić długie, złożone zadania, polecenia na etapy,
- początek każdej uporządkowanej działalności powinien być jasno i wyraźnie zaakcentowany np. „Uwaga, zaczynamy malować, tworzyć”,
- uczeń z zaburzeniami uwagi może pracować krótko, należy pozwolić mu w jego naturalnym rytmie oderwać się od pracy,
- zawsze należy sprawdzić, czy dziecko zapisało co jest zadane, co ma przynieść na następną lekcję,

- uczeń z ADHD powinien zawsze siedzieć w pierwszej ławce, jak najbliżej nauczyciela, albo sam, albo posadzony z najspokojniejszym uczniem w klasie,
- okiełznać nadruchość – uczeń z ADHD musi się ruszać więcej niż jego rówieśnicy, nie można tego zlikwidować, warto zatem ustalić z dzieckiem, że może kręcić się w obrębie ławki, machać nogami ale kategorycznie zakazane jest wychodzenie z ławki.

X Warunki nadrobienia braków wynikłych z przyczyn losowych.

Na uzupełnienie wszelkich zaległości spowodowanych nieobecnością uczeń ma czas nie dłuższy niż dwa tygodnie, jednak w sytuacjach szczególnych termin ten może być wydłużony.

XI Prawa przysługujące uczniowi w procesie oceniania.

Uczeń zna wymagania ogólne i szczegółowe na poszczególne stopnie szkolne z wiedzy o społeczeństwie oraz obszary i kryteria oceniania, jak również wagi ocen za poszczególne obszary działalności oraz formy prezentacji i sprawdzania umiejętności i wiedzy. W każdym semestrze uczeń może przed lekcją zgłosić dwa nieprzygotowania. Każde następne będzie równoznaczne z otrzymaniem oceny niedostatecznej (jeśli dotyczy to wiedzy i ten fakt nie został przez ucznia zgłoszony przed lekcją, chyba że uczeń to zgłosił przed lekcją i będzie w stanie rozwiązać w formie ustnej zagadnienia zawarte w pracy domowej) lub „-”, jeśli dotyczy to braku zeszytu i podręcznika lub pracy domowej pisemnej . Sumiennosc będzie oceniona i wyrażona w postaci dodatkowej oceny na koniec semestru w rubryce „przygotowanie do lekcji”. Oceny są jawne Uczniowie z orzeczeniami z poradni psychologiczno – pedagogicznej oceniani są według ich indywidualnych predyspozycji i starań. Uczniowie zdolni otrzymują oceny za zadania dodatkowe, które wymagają większej pracy samodzielnej. Za nagrody w konkursach uczeń nagradzany jest dodatkową oceną celującą.

XII Narzędzia badania osiągnięć uczniów (metody sprawdzania i oceniania), także samokontroli i samooceny ucznia.

Narzędzia

pomiaru osiągnięć ucznia i częstotliwość ich stosowania.

1. Pomiar osiągnięć uczniów odbywa się za pomocą następujących narzędzi:
 - prace klasowe
 - kartkówki
 - prace domowe
 - odpowiedzi ustne

- obserwacja ucznia: przygotowanie do lekcji, aktywność na lekcji – w tym praca z tekstem, wykresem, mapą itp.; praca w grupie na lekcji
- projekty edukacyjne
- zeszyt przedmiotowy
- prace dodatkowe
- wykazy informacji - „prasówki”

2. Ilość i częstotliwość stosowanych narzędzi pomiaru

Forma narzędzi	Częstotliwość
Prace kontrolne (klasowe) – waga :4	2 w semestrze
Prace domowe – waga: 1	2 w semestrze
Odpowiedzi ustne lub pisemne – kartkówki waga 2	2-3 razy w semestrze
Zeszyt przedmiotowy – waga: 1	2 razy w semestrze
Przygotowanie do lekcji- waga:1	1 raz w semestrze
Prace dodatkowe – waga:1	1-2 razy w semestrze
Prasówki – waga: 2	1 razy w semestrze
Aktywność na lekcji i praca <u>z tekstem, schematami, wykresami itp. (analiza, wnioskowanie i czytanie ze zrozumieniem)</u> - waga:1	2 w semestrze Na bieżąco
Praca w grupie podczas lekcji – waga:1	1- 2 razy w semestrze
Projekty edukacyjne - waga : 2	1 w semestrze

Sprawdzenie stopnia opanowania wiedzy przez ucznia poprzez ocenę następujących elementów jego wypowiedzi:

• wyjaśnianie najważniejszych terminów i zagadnień zawartych w tekście lub dotyczących omawianej problematyki, • formułowanie myśli głównej (jasne i logiczne), • omawianie w sposób wyczerpujący także wątków pobocznych, • odpowiadanie na wszystkie pytania, • niepopelnianie błędów merytorycznych, • mówienie na temat w zakresie treści programowych lub wykraczanie poza nie.

Umiejętności ucznia, których powinien od niego wymagać nauczyciel, można pogrupować w sposób następujący: • umiejętność publicznych wystąpień (np. na forum klasy lub szkoły – dotyczy również **projektów edukacyjnych**), • umiejętność pracy w grupie (w tym podczas **realizacji projektów**), • aktywność na lekcji.

Sprawdzenie umiejętności publicznych wystąpień ucznia (w tym prezentacje projektu edukacyjnego) poprzez ocenę jej następujących elementów:

a) umiejętność wyjaśniania i kojarzenia faktów: • logiczne kojarzenie faktów i zagadnień, • wysnuwanie prawidłowych wniosków, formułowanie ocen we właściwy sposób, • wyrażanie własnych opinii na dany temat, • uzasadnianie i obrona własnego zdania;

b) styl wypowiedzi: • posługiwanie się pełnymi i zrozumiałymi zdaniami, • bogate słownictwo, • brak błędów językowych i składniowych, • artykułowanie słów odpowiednio głośno, wyraźnie i we właściwym tempie, • wypowiadanie się w sposób płynny, • mówienie z zaangażowaniem;

c) styl wystąpienia: • brak nadmiernej ekspresji i gestykulacji, • przyjmowanie odpowiedniej postawy ciała, • współgranie mimiki twarzy i gestów ucznia ze stopniem jego zaangażowania w wypowiedź.

Sprawdzenie umiejętności pracy w grupie oraz pracy nad projektem poprzez ocenę jej następujących elementów:

a) podział pracy: • członkowie zespołu równomiernie dzielą się pracą, • każdy, choćby w minimalnym stopniu, uczestniczy w realizacji zadania wykonywanego przez grupę;

b) podejmowanie decyzji: • każda osoba ma prawo głosu, • głosy wszystkich członków grupy są równoprawne i uwzględniane podczas podejmowania decyzji końcowej, • mało aktywni członkowie grupy są zachęcani przez pozostałych do wypowiedzi;

c) stopień zgodnego współdziałania w grupie: • umiejętność skutecznego rozwiązywania konfliktów, • wzajemne wysłuchiwanie swoich argumentów przez członków grupy, • zachowywanie podstawowych zasad kultury nawet w czasie sporów;

d) postawa podczas pracy: • grupa skupiona jest na zadaniu, które ma wykonać, • wszyscy uczniowie należący do grupy są zaangażowani w osiągnięcie wspólnego celu, • dbanie o dobrą jakość rezultatu pracy grupy.

Sprawdzenie stopnia aktywności ucznia w czasie lekcji poprzez ocenę:

a) częstotliwości zgłaszania się do odpowiedzi na zadane przez nauczyciela pytania lub w wypadku wykonywania zadania pisemnego;

b) stosunku ucznia do poruszanej tematyki: • w ogóle nie interesuje się tematem, • biernie uczestniczy w lekcji – jest tylko obserwatorem, czyli wie, czego dotyczy temat, ale uaktywnia się jedynie na wyraźne polecenie nauczyciela, • aktywnie uczestniczy – sam, nie będąc zachęcany przez nauczyciela, wykazuje inicjatywę – zadaje pytania, zabiera głos, dyskutuje; c) wykazywania się ponadprogramową wiedzą i dociekliwością (np. przynoszenie na lekcje mat

TESTY i SPRAWDZIANY (skala procentowa i stopnie dla poszczególnych poziomów wymagań)

Prawidłowe odpowiedzi w %

97% - 100% - st. **celujący** - **poziom wykraczający** (dla ucznia z dostosowaniem: 91-100%)

90 – 96% - st. **bdb** - **poziom dopełniający** (dla ucznia z dostosowaniem: 76-90%)

75 – 89% - st. **db** - **poziom rozszerzający** (dla ucznia z dostosowaniem: 61-75%)

50% - 74 % - st. **dost.** – **poziom podstawowy** (dla ucznia z dostosowaniem: 41-60%)

30 – 49% - st. **dopuszcz.** – **poziom konieczny** (dla ucznia z dostosowaniem: 20 – 40%)

Poniżej 30 % - st. **ndst.** (dla ucznia z dostosowaniem: poniżej 20%)

Brak jakiegokolwiek odpowiedzi – ndst.

Dla ucznia z orzeczeniem opracowywany jest osobny arkusz z indywidualną skalą procentową

KRYTERIA WYPOWIEDZI USTNEJ

1. **Zgodność wypowiedzi z materiałem :** **st. 6** – pełna zgodność; **st. 5** – nieliczne błędy – około 90 % zgodności z tematem, **4** – nieliczne błędy lub niezgodność, niewłaściwy dobór treści do tematu; **st. 3** – fragmentaryczna, 30 – 40 % zgodności z tematem (dla ucznia o szczególnych potrzebach edukacyjnych: 20-30%); **st. 2** – minimalny, 25-30 % zakres zgodności wypowiedzi z tematem (dla ucznia o szczególnych potrzebach edukacyjnych: 15- 20%)
2. **Wiedza – zakres merytoryczny :** **st. 5** – wyczerpujący; **st. 4** – 2-3 usterki lub braki w z w zakresie wyczerpania tematu; **st. 3** – połowa wiadomości wykorzystywanych w wypowiedzi (dla ucznia o szczególnych potrzebach edukacyjnych: 30 – 40%); **st. 2** - pojedyncze elementy wiedzy dobrane chaotycznie lub przypadkowo.
3. **Kompozycja wypowiedzi:** **st. 5** – zachowanie logiki i trójdzielność wypowiedzi, własne wnioski i uogólnienia; **st.4** – zachowanie równowagi między poszczególnymi częściami wypowiedzi, brak wniosków i uogólnień; **st.3** – wypowiedź nieuporządkowana; **st.2**- chaotyczna, brak spójności.
4. **Stosowanie terminologii przedmiotu:** **st.5** – właściwe stosowanie terminów i pojęć specjalistycznych; **st.4** – niewłaściwe stosowanie niektórych pojęć; **st.3** – fragmentaryczne wykorzystanie terminologii, stosowanie niewłaściwe; **st.2** – niestosowanie terminologii specjalistycznej.

KRYTERIA WYPOWIEDZI PISEMNEJ

(naczelnym kryterium jest czytelność zapisu, w przypadku niedyslektyków odpowiedzi **pisemne nieczytelne skutkują oceną niedostateczną**)

1. Zgodność wypowiedzi z tematem : **st.6-5** – pełna zgodność; **st. 4** - 2-3 błędy lub niezgodność, niewłaściwy dobór treści do tematu; **st.3**- fragmentaryczne; 30 – 40 % zgodność z tematem; (dla ucznia o szczególnych potrzebach edukacyjnych: 20-30%); **st.2** – minimalny, 25 - 30% zakres zgodności wypowiedzi z tematem (dla ucznia o szczególnych potrzebach edukacyjnych: 15 - 20%)
2. Zakres merytoryczny – wiedza : **st.6-5**- wyczerpująca; **st.4** - 2-3 usterki lub braki w zakresie wyczerpania tematu; **st.3** – połowa wiadomości wykorzystanych w wypowiedzi; **st.2**- pojedyncze elementy wiedzy dobrane chaotycznie i przypadkowo.
3. Kompozycja wypowiedzi: **st.6-5** – zachowanie logiki i trójdzielność wypowiedzi, własne wnioski i uogólnienia; **st.4** - zachowanie równowagi między poszczególnymi częściami wypowiedzi, brak wniosków i uogólnień; **st.3** - wypowiedź nieuporządkowana; **st.2** – wypowiedź chaotyczna, brak spójności .
4. Stosowanie terminologii przedmiotu: **st.6-5** – właściwe stosowanie terminów i pojęć specjalistycznych; **st.4** – niewłaściwe stosowanie niektórych pojęć; **st.3** – fragmentaryczne stosowanie terminologii lub jej niewłaściwe stosowanie; **st.2** – niestosowanie terminologii specjalistycznej lub stosowanie niewłaściwe.

XIII Sposoby samoewaluacji pracy nauczyciela.

1. Porównywanie osiągnięć uczniów w kolejnych semestrach w zakresach: wiedza i rozumienie II. Wykorzystanie i tworzenie informacji III. Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. IV. Komunikowanie i współdziałanie.
2. Analiza jakościowa i ilościowa wyników sprawdzianów, prac klasowych, projektów edukacyjnych i innych form sprawdzających wiedzę i umiejętności uczniów oraz wnioskowanie i formułowanie rekomendacji na dalszy okres edukacji.

XIV Sposoby powiadamiania ucznia i rodziców o wynikach.

Przed semestralnym i rocznym klasyfikacyjnym posiedzeniem rady pedagogicznej nauczyciel zobowiązany jest poinformować ucznia i jego rodziców (prawnych opiekunów) o przewidywanych dla niego ocenach klasyfikacyjnych w następujących formach i terminach:

W przypadku ocen niedostatecznych

O przewidywanych ocenach niedostatecznych nauczyciel zobowiązany jest poinformować ucznia na cztery tygodnie przed planowanym posiedzeniem klasyfikacyjnym.

Nauczyciel prowadzący przedmiot zaznacza w dzienniku przewidywane oceny niedostateczne i przekazuje wychowawcy klasy informacje o przewidywanych w danej klasie ocenach niedostatecznych – na cztery tygodnie przed posiedzeniem klasyfikacyjnym.

W przypadku innych ocen

O przewidywanych ocenach klasyfikacyjnych uczniowie informowani są w obecności klasy na dwa tygodnie przed posiedzeniem klasyfikacyjnym.

XV Zapisy uwzględniające specyfikę przedmiotu.

Koncepcja programu zakłada, iż rozwój ucznia następuje od rodziny i szkoły poprzez wspólnotę lokalną, regionalną do narodowej, państwowej i międzynarodowej, co znalazło odzwierciedlenie w treściach nauczania.

Jednym z nadrzędnych celów programu jest wychowanie aktywnego uczestnika społeczeństwa obywatelskiego, funkcjonującego w warunkach państwa demokratycznego, Unii Europejskiej, obywatela świata, ale zarazem patrioty, zarówno w wymiarze lokalnym jak i ogólnokrajowym. Cele szczegółowe ujęto w kategoriach wiedzy, umiejętności, postawy i wartości. Cele edukacyjne odnoszą się bezpośrednio do ucznia są sformułowane jasno i czytelnie, co umożliwia nauczycielowi bardziej świadome planowanie pracy z uczniami i trafniejszy dobór metod oraz środków dydaktycznych.

Duży nacisk został położony na aspekty wychowawcze programu, co znalazło odzwierciedlenie w celach i treściach programu, czyli np. kształtowanie postaw tolerancji, patriotyzmu, aktywności politycznej, solidaryzmu społecznego itp. Program umożliwia wykreowanie obywatela, który wyznaje ogólnoludzkie i ponadczasowe wartości. Założenia programu umożliwiają również indywidualny rozwój ucznia jego osobowości, skłaniają do samodzielnych działań, refleksji i ocen, rozwijają wrażliwość, kształtują postawy.

Program zakłada wykorzystanie wielu różnorodnych metod sprzyjających aktywizacji i motywacji uczniów, co czyni go atrakcyjnym dla ucznia i nauczyciela. Zaproponowane metody bazują głównie na aktywności ucznia, co umożliwia przyswojenie wiedzy i umiejętności w sposób trwały. Dzięki zaproponowanym metodom uczeń staje się autentycznym współtwórcą lekcji. Program zakłada możliwość realizacji treści poprzez projekty edukacyjne, co w dużej mierze przygotowuje uczniów do funkcjonowania na rynku pracy i w społeczeństwie. Program zawiera zwięzłą charakterystykę proponowanych metod, co porządkuje i przybliża wiedzę nauczycieli w tym zakresie, w programie szczególnie wyróżniono różne formy dyskusji, jako szerokie przygotowanie do debaty publicznej oraz możliwość poznania poglądów innych i weryfikacji własnych. Zwrócono również uwagę na wycieczki edukacyjne jako tą metodę, która najlepiej przygotowuje obywatela do załatwiania różnych spraw, czyli najogólniej mówiąc, do korzystania ze swoich praw i realizacji swoich obowiązków. Nowoczesność programu wyraża się również w tym, iż należy go realizować z wykorzystaniem technologii informacyjnych.

Wymagania szczegółowe na stopnie szkolne (załącznik)

Temat	Wymagania na poszczególne oceny				
	Dopuszczająca [2]	Dostateczna [3]	Dobra [4]	Bardzo dobra [5]	Celująca [6]
	Uczeń potrafi:				
1. Człowiek w społeczeństwie	- wymienić podstawowe potrzeby człowieka; - wymienić osoby [podmioty, instytucje], które mają wpływ na rozwój młodego człowieka; - podać przykłady ról społecznych; - podać przykłady norm społecznych.	- wymienić podstawowe kategorie potrzeb człowieka; - podać przykłady oddziaływania rodziny, szkoły i rówieśników w na postawy i zachowania jednostki; - wymienić podstawowe społeczne oczekiwania wynikające z pełnienia roli dziecka i ucznia; - podać przykłady norm społecznych obowiązujących	- dopasować wskazane potrzeby do właściwych kategorii; - wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy potrzebami naturalnymi a społecznymi człowieka; - wyjaśnić znaczenie słowa <i>socjalizacja</i>; - wyjaśnić, jaką rolę w procesie socjalizacji odgrywa rodzina; - porównać społeczne oczekiwania	- dostrzec i przedstawić zależności pomiędzy procesem zaspokajania potrzeb a rozwojem człowieka; - przedstawić czynniki mające wpływ na samoocenę człowieka; - rozpoznać i dopasować wskazane normy społeczne do właściwych kategorii; - przedstawić pozytywne i negatywne wzorce zachowań funkcjonujących	- przewidzieć konsekwencje braku zaspokojenia poszczególnych potrzeb człowieka; - wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy normami formalnymi a nieformalnymi; - na wybranych przykładach dokonać analizy sytuacji, w której dochodzi do konfliktu ról społecznych [wskazać

		ych w wybranych społeczności ach, np. w rodzinie, szkole.	dotyczące pełnienia roli dziecka i rodzica oraz ucznia i nauczyciela; - podać przykłady konfliktu ról społecznych; - wymienić podstawowe kategorie norm społecznych.	e w swoim środowisku rówieśniczy m; - dokonać autorefleksji, wskazać swoje mocne i słabe strony; - na wybranych przykładach [tekst, ilustracja] dostrzec konflikt ról społecznych; - wskazać przyczyny i skutki nieprzestrze gania przez jednostkę norm społecznych.	przyczyny, konsekwencje, sposoby rozwiązania problemu]; - przedstawić problem przestrzegania norm społecznych w swoim środowisku [ocena zjawiska, dostrzeganie problemów i zagrożeń, wskazywanie przyczyn i konsekwencji].
2. Grupy społeczne	- podać przykłady grup społecznych; - podać przykłady konfliktów społecznych; - wymienić podstawowe sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie rówieśniczej i w szkole.	- wymienić podstawowe cechy grup społecznych; - określić, jakim rodzajem grupy jest grupa koleżeńska; - wymienić grupy społeczne, do których należy; - wymienić typowe konflikty występujące w szkole i grupie rówieśniczej; - podać	- rozpoznać poszczególne rodzaje grup społecznych; - wskazać cechy grupy nastawionej na realizację zadania, typowego dla społeczności uczniowskiej; - podać przykłady korzyści i zagrożeń wynikających z bycia w grupie; - podać przykłady zasad	- dopasować właściwe cechy do podanych grup społecznych; - rozpoznać sytuacje, w których łamane są zasady efektywnej współpracy w grupie; - porównać konsekwencje przyjęcia określonych postaw wobec sytuacji konfliktowej dla jednostki	- porównać cechy grup nastawionych na realizację różnych typów zadań; - dokonać analizy konkretnej sytuacji konfliktowej [wskazać strony konfliktu, przejawy, przyczyny i konsekwencje społeczne konfliktu; zaproponow

		przykłady postaw/zachowań jednostek wobec konfliktu; - wymienić podstawowe sposoby rozwiązywania konfliktów społecznych.	efektywnej współpracy; - wskazać dobre i złe strony poszczególnych postaw wobec konfliktu; - rozpoznać typowe sposoby rozwiązywania konfliktów; - wymienić warunki prowadzenia skutecznych negocjacji.	i społeczeństwa; - porównać różne sposoby rozwiązywania konfliktów, wskazać ich dobre i złe strony; - uzasadnić wybór metody rozwiązywania konfliktu społecznego.	ać sposoby rozwiązania konfliktu, uzasadnić wybór sposobu rozwiązania konfliktu].
3. Komunikacja i autoprezentacja	- wymienić podstawowe zasady skutecznej komunikacji; - odróżnić nadawcę od odbiorcy komunikatu; - podać przykłady sytuacji, w których młody człowiek powinien zachować się asertywnie [zachować dystans, sprzeciwić się].	- wymienić podstawowe rodzaje komunikacji; - podać przykłady komunikatów w niewerbalnych; - wymienić czynniki utrudniające wystąpienia publiczne; - wymienić podstawowe cechy postawy asertywnej.	- wyjaśnić, czym różni się przekaz werbalny od niewerbalnego; - wyjaśnić, jaką rolę pełni komunikacja niewerbalna; - określić nadawcę i odbiorcę przedstawiono komunikatu; - wymienić zasady, których należy przestrzegać w wystąpieniach publicznych; - zastosować w praktyce zasady skutecznej komunikacji,	- odczytać znaczenie i rolę komunikatów w niewerbalnych w zaprezentowanych wystąpieniach publicznych; - zastosować wybrane komunikaty niewerbalne w wystąpieniu publicznym; - - wyjaśnić, czym się różni debata od dyskusji; - dostrzec i opisać przykłady łamania zasad dobrej komunikacji; - wyjaśnić, czym się	- dokonać krytycznej analizy przekazu informacyjnego, np. reklamy [wykorzystane środki perswazyjne, przejawy i sposoby manipulacji, wykorzystane komunikaty niewerbalne]; - dokonać krytycznej analizy postaw uznawanych za asertywne pod kątem przestrzegania zasad asertywności; - zaplanować [przeprowadzić]

			np. w wystąpieniu na forum klasy; - rozpoznać postawy asertywne oraz postawy uległości, agresji i manipulacji.	różni postawa asertywna od postaw: uległości, agresji i manipulacji. - stosować w praktyce warunki asertywności .	zić / wziąć aktywny udział] akcję społeczną propagującą postawy asertywne i zasady asertywności .
4. Życie rodzinne	- podać przykłady więzi łączących członków rodziny; - wymienić podstawowe oczekiwania społeczne wobec poszczególnych członków rodziny [dzieci, rodziców].	- wymienić cechy rodziny jako grupy społecznej; - wymienić potrzeby młodych ludzi, które zaspokaja rodzina; - wymienić rodzaje współczesnych rodzin; - wymienić podstawowe prawa i obowiązki dziecka w rodzinie; - wymienić podstawowe wartości kształtujące życie rodzinne; - wymienić podstawowe problemy zagrażające prawidłowemu funkcjonowaniu współczesnych polskich rodzin.	- wyjaśnić, w jaki sposób rodzina przyczynia się do zaspokajania potrzeb człowieka; - podać nazwy poszczególnych funkcji rodziny; - porównać cechy różnych typów rodzin / rozpoznać poszczególne typy rodziny; - wymienić czynniki sprzyjające zacieśnianiu więzi rodzinnych; - wymienić instytucje wspierające rodzinę w realizacji swoich funkcji oraz formy pomocy rodzinie.	- wskazywać przykłady [rozpoznać sytuacje] realizacji przez rodzinę poszczególnych funkcji; - rozpoznawać sytuacje nieprawidłowego realizowania przez rodzinę swoich funkcji; - wyjaśnić, jak na poszczególnych etapach życia jednostki, zmienia się rola rodziny w procesie socjalizacji; - wskazać zależności pomiędzy systemem wartości a zasadami funkcjonowania rodziny.	- zaplanować [przeprowadzić / wziąć aktywny udział] działanie [projekt społeczny] propagujący na terenie szkoły lub społeczności lokalnej wybrane wartości kształtujące życie rodzinne; - zaplanować [przeprowadzić / wziąć aktywny udział] działanie propagujące wiedzę na temat instytucji wspierających rodzinę i form pomocy rodzinie.
5. Edukacja i	- wymienić	- wymienić	- wymienić	-	- zaplanować

praca	podstawowe zadania szkoły, - wymienić poszczególne typy szkół tworzących strukturę szkolną w Polsce, - wymienić podstawowe prawa i obowiązki uczniów, - wymienić osoby, u których może szukać pomocy, w przypadku naruszenia praw ucznia.	funkcje, które pełni szkoła, - odczytać ze schematu podstawowe informacje dotyczące struktury polskiego szkolnictwa, - przedstawić różne warianty kontynuowania edukacji po ukończeniu szkoły podstawowej; - określić, kto tworzy samorząd szkolny, - wymienić formy organizacji życia szkolnego.	działania za pomocą, których szkoła realizuje poszczególne funkcje; - przedstawić wady i zalety wyboru poszczególnych wariantów dalszej edukacji; - zaplanować swoją dalszą edukację pod kątem przyszłej aktywności zawodowej [preferencji zawodowych]; - scharakteryzować poszczególne formy życia szkolnego [organizacja, zadania, formy działania], - rozpoznać przypadki naruszania praw ucznia.	zhierarchizować funkcje szkoły, - określić, jaki wpływ na rozwój i przyszłość młodego człowieka wywiera szkoła; - wyjaśnić, jakich umiejętności oczekuje współczesny rynek pracy; - wymienić czynniki umożliwiające odniesienie sukcesu edukacyjnego i zawodowego; - ocenić pracę samorządu szkolnego / podejmowane przez niego działania i formy pracy; - ocenić i uzasadnić swoją aktywność [pracę] w ramach samorządu szkolnego.	[przeprowadzić / wziąć aktywny udział] działanie propagujące ideę samorządności uczniowskiej ; - zaplanować [przeprowadzić / wziąć aktywny udział] działanie informujące społeczność szkolną, o sposobach dochodzenia swoich praw w szkole.
6. Ekonomia na co dzień	- odróżnić dochody rodziny od wydatków; - wymienić podstawowe wydatki i źródła dochodów	- wymienić podstawowe zasady konstruowania budżetu domowego; - wymienić rodzaje źródeł	- ocenić [uzasadnić ocenę], czy zaprezentowany budżet gospodarstwa domowego jest prawidłowo	- zaprojektować działania służące ograniczeniu wydatków budżetu domowego; - wyjaśnić,	- na wybranych przykładach ocenić ofertę handlową [przydatność w gospodarstwie

	typowego gospodarstwa domowego; - wymienić podstawowe prawa przysługujące konsumentowi.	dochodów gospodarstwa domowego; - wymienić podstawowe zasady prawidłowo skonstruowanego budżetu domowego; - podać przykłady łamania praw konsumenta; - wypełnić typowy formularz reklamacyjny.	skonstruowany; - wymienić przyczyny powstawania deficytu w budżecie domowym; - opisać strukturę typowego budżetu domowego; - napisać reklamację; - wymienić instytucje chroniące prawa konsumenta; - wymienić podstawowe zasady, którymi powinien kierować się świadomy konsument.	jak przestrzegane zasady świadomego konsumenta wpływa na funkcjonowanie gospodarstwa domowego.	domowym, jakość, cena, konkurencyjność].
Podsumowanie i test					
1. Czym są prawa człowieka?	- podać przykłady praw przysługujących dzieciom; - podać przykłady praw i wolności człowieka;	- wymienić główne funkcje praw i wolności człowieka; - podać, kto i kiedy uchwalił <i>Powszechną Deklarację Praw Człowieka</i>; - podać, kto i kiedy uchwalił <i>Konwencję Praw Dziecka</i>; - podać przykłady łamania	- wymienić cechy praw i wolności człowieka; - wyjaśnić, na czym polega szczególne znaczenie <i>Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka</i>; - wymienić prawa zawarte w <i>Konwencji Praw Dziecka</i>; - rozwinąć skrót UNICEF	- przedstawić historię koncepcji praw i wolności człowieka; - wyjaśnić, znaczenie poszczególnych cech praw i wolności człowieka.	- wyjaśnić, w jaki sposób młodzi ludzie mogą włączyć się w działania prowadzone przez UNICEF; - zaprezentować* wybraną formę aktywności UNICEFU.

		praw dziecka; - podać przykłady działań podejmowanych przez UNICEF.			
2. Katalog praw człowieka	- wymienić przykłady konstytucyjnych praw i wolności człowieka.	- podać przykłady praw pierwszej, drugiej i trzeciej generacji; - podać przykłady praw i wolności osobistych, politycznych oraz socjalnych, kulturalnych i ekonomicznych zagwarantowanych w Konstytucji RP;	- wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy prawami pierwszej, drugiej i trzeciej generacji; - rozpoznać przykłady łamania praw i wolności człowieka; - uzasadnić konieczność funkcjonowania systemu ochrony praw i wolności człowieka.	- wyjaśnić, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa system ochrony praw człowieka.	- zaplanować [przeprowadzić / wziąć aktywny udział] kampanię społeczną propagującą ideę ochrony praw i wolności człowieka.
3. Ochrona praw człowieka	- podać przykłady łamania praw człowieka we współczesnym świecie; - wymienić instytucje chroniące prawa człowieka w Polsce.	- podać przykłady spraw, z którymi można zwrócić się do Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka; - podać przykłady organizacji międzynarodowych zajmujących	- przedstawić zagrożenia wynikające z łamania praw i wolności człowieka; - wymienić przyczyny łamania praw człowieka; - wyszukać w mediach opisy sytuacji, w których łamane są	- porównać poziom przestrzegania praw człowieka w państwach globalnego Południa i globalnej Północy; - ocenić [uzasadnić] poziom przestrzegania praw człowieka w Polsce.	- przedstawić i ocenić poziom przestrzegania i ochrony praw i wolności człowieka w wybranym państwie świata; - zaprezentować* działalność wybranej organizacji

		się ochroną praw i wolności człowieka; - podać przykłady działań podejmowanych przez Międzynarodowy Czerwony Krzyż.	prawa człowieka.		międzynarodowej na rzecz ochrony praw i wolności człowieka.
4. Bezpieczeństwo nieletnich	- podać przykłady zagrożeń wynikających z korzystania z cyberprzestrzeni; - podać przykłady pozytywnego i negatywnego wykorzystania internetu przez młodych ludzi.	- określić, kogo w świetle polskiego prawa, nazywamy nieletnim; - wymienić podstawowe zasady odpowiedzialności prawnej nieletnich; - wymienić korzyści i zagrożenia wynikające z korzystania z internetu - wskazać formy cyberprzemocy.	- określić podstawowe zasady bezpiecznego korzystania z internetu; - przedstawić wady i zalety aktywności na forach społecznościowych.	- wyjaśnić, jak skutecznie można się chronić przed zagrożeniem cyberprzemocą	- zaplanować [przeprowadzić/ wziąć aktywny udział] działanie na rzecz promowania wśród rówieśników zasad prawidłowego korzystania z internetu.
5. Służby ochrony prawa	- wymienić przykłady działań policji; - podać przykłady, innych niż policja, służb porządkowych w Polsce, - podać przykłady działań straży miejskiej.	- wymienić główne zadania policji; - wymienić główne prawa przysługujące policjantom; - wymienić prawa przysługujące	- wymienić zadania poszczególnych służb mundurowych w Polsce; - wymienić główne prawa przysługujące ofiarom przestępstwa, świadkom	- uzasadnić konieczność reagowania w przypadku występowania przemocy domowej, przemocy rówieśniczej; - zinterpretować przepisy prawa	- zaplanować działanie [przeprowadzić / wziąć aktywny udział] propagujące konieczność [skuteczne formy] przeciwdziałania przemocy

		e nieletnim w kontakcie z policjantem ; - wymienić rodzaje służ mundurowych w Polsce. - odszukać informacje o prawach przysługujących ofiarom przestępstwa , świadkom i oskarżonym .	i oskarżonym ; - uzasadnić konieczność znajomości przysługujących nam praw; - wyjaśnić, gdzie należy szukać pomocy w przypadku występowania przemocy domowej	dotyczące działania służ porządkowych.	domowej [przemocy w grupie rówieśniczej / przemocy w szkole].
Podsumowanie i test					
1. Czym jest samorząd?	- określić, kto tworzy samorząd uczniowski; - podać przykłady działań samorządu uczniowskiego ; - wymienić podstawowe jednostki podziału terytorialnego państwa polskiego; - określić, w której gminie, powiecie i województwie mieszka.	- wymienić rodzaje samorządów działających w Polsce; - podać przykłady samorządów zawodowych ; - podać przykłady działań samorządu terytorialnego; - odszukać na mapie województwo, w którym mieszka; - rozpoznać herb miejscowości , w której mieszka; - odszukać informacje na temat osób pełniących	- wyjaśnić, w jakim celu tworzone są samorządy zawodowe; - wyjaśnić, w czym przejawia się zasada decentralizacji władzy publicznej w Polsce; - wymienić organy samorządów terytorialnych w Polsce; - określić, jaki charakter ma gmina, w której mieszka; - rozpoznać herb województwa, w którym mieszka; - podać imiona	- uzasadnić konieczność, angażowania się w życie lokalnej społeczności; - wyjaśnić, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa samorząd terytorialny; - wyjaśnić, czym się różni gmina wiejska, od gminy miejsko-wiejskiej i miejskiej; - wymienić organy państwa, które mogą ingerować [kontrolować] działania władz samorządów	- zaprezentować* swoją gminę: historię, symbole, tradycje oraz miejsca i osoby, które odegrały szczególną rolę w jej dziejach; - zaplanować [przeprowadzić / wziąć aktywny udział] działanie na rzecz swojej społeczności lokalnej.

		najważniejsze funkcje w swojej gminie.	i nazwiska osób pełniących aktualnie najważniejsze funkcje w swojej gminie.	ych.	
2. Gmina – podstawowa jednostka samorządu	- wymienić organy gminy, w której mieszka; - podać przykłady spraw załatwianych w urzędzie gminy; - określić, gdzie znajduje się urząd gminy, w której mieszka.	- wymienić podstawowe zadania gminy; - odróżnić organy uchwałodawcze od organów wykonawczych gminy; - podać sposób wyłaniania władz gminy; - podać przykłady spraw rozstrzyganych w referendum gminnym.	- wymienić podstawowe uprawnienia organów uchwałodawczych i wykonawczych gminy; - wymienić zasady przeprowadzania wyborów do władz gminy; - podać przykłady zadań własnych i zleconych gminy; - wymienić źródła finansowania gminy; - podać przykłady wpływu mieszkańców na życie gminy; - wyjaśnić pojęcie budżet obywatelski; - wyszukać informacje na temat przedsięwzięć podejmowanych przez młodzieżowe rady gminy, miasta.	- do poszczególnych rodzajów gminy dopasować im organy; - zinterpretować przepis prawa dotyczący organizacji referendum gminnego; - wyjaśnić, jaką rolę w budżecie gminy odgrywają środki uzyskiwane z funduszy unijnych; - uzasadnić konieczność angażowania się mieszkańców w rozwiązywanie problemów gminy i działalność organów gminy; - wyjaśnić, w jaki sposób działalność samorządu gminnego przyczynia się do	- wyszukać informacje na temat realizacji lokalnych inicjatyw mieszkańców w finansowanych z budżetów obywatelskich; - przygotować kampanię wyborczą do młodzieżowej rady gminy; - uczestniczyć w pracach młodzieżowej rady gminy; - zareklamować / promować na forum szkoły ideę młodzieżowej rady gminy; - zaprezentować strukturę budżetu swojej gminy [wykres, tabela, prezentacja multimedialna]

				rozwoju społeczeństwa obywatelskiego; - podać przykłady działania młodzieżowej rady gminy.	na].
3. Powiat i województwo	- wymienić organy powiatu i województwa; - podać przykłady spraw załatwianych w starostwie powiatowym i urzędzie marszałkowskim; - określić, gdzie znajdują się władze powiatu i województwa, w których mieszka.	- wymienić podstawowe zadania samorządu powiatowego i wojewódzkiego; - odróżnić organy uchwałodawcze od organów wykonawczych powiatu i województwa; - podać sposób wyłaniania władz samorządowych powiatu i województwa; - podać przykłady spraw rozstrzyganych w referendum lokalnym.	- wymienić podstawowe uprawnienia organów uchwałodawczych i wykonawczych powiatu i województwa; - zinterpretować przepis prawa dotyczący przeprowadzania wyborów do władz uchwałodawczych powiatu i województwa.	- porównać strukturę i sposób powoływania władz samorządowych gminy, powiatu i województwa.	- przedstawić strukturę polityczną sejmiku swojego województwa; - zaprezentować* swój powiat lub województwo [historię, symbole, tradycje oraz miejsca i osoby, które odegrały szczególną rolę w jej dziejach].
4. Obywatele a władza samorządowa	- podać przykłady spraw załatwianych przez urząd gminy, starostwo powiatowe,	- sporządzić wykaz spraw, które można załatwić w gminie za pomocą ePUAP; - wymienić	- odszukać informacje zamieszczane w Biuletynie Informacji Publicznej; - wyjaśnić,	- wyjaśnić, dlaczego należy przestrzegać zasad etycznego postępowania	- zaplanować [przeprowadzić na forum szkoły] kampanię społeczną promującą zasady

	urząd marszałkowski ; - odszukać stronę internetową własnego urzędu gminy, starostwa powiatowego, urzędu marszałkowskiego .	podstawowe zasady postępowania etycznego w pracy administracji publicznej; - wyjaśnić pojęcie korupcja; - wymienić praw przysługujące obywatelowi w urzędzie; - wypełnić wniosek o wydanie dowodu osobistego.	jaki rodzaj informacji zamieszcza się w BIP; - rozpoznać przypadki łamania praw obywateli w urzędzie.	urzędników administracji ; - wskazać działania, które może podjąć obywatel w przypadku łamania jego praw w urzędzie; - uzasadnić konieczność aktywności obywatelskiej dla prawidłowego funkcjonowania społeczności lokalnej; - zaprezentować strukturę organizacyjną swojego urzędu gminy.	etycznego postępowania urzędników administracji [przeciwdziałającą zjawisku korupcji; nepotyzmu]; - zorganizować debatę / dyskusję [wziąć aktywny udział w debacie/ dyskusji] na temat przyczyn i skutków zjawiska korupcji i [lub] nepotyzmu w życiu publicznym; - zaprojektować inicjatywę, która może być sfinansowana w ramach budżetu obywatelskiego.
Podsumowanie i test					
1. Naród i ojczyzna	- podać przykłady polskiego dziedzictwa narodowego; - podać przykłady więzi łączących	- wymienić główne czynniki kształtujące polską tożsamość narodową; - wyjaśnić pojęcie	- wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy wspólnotą narodową i wspólnotą etniczną;	- uzasadnić, że można pogodzić różne tożsamości społeczno-kulturowe - wyjaśnić, w jaki sposób	- wyjaśnić, jak i dlaczego, jak zmieniały się na przestrzeni dziejów polskie symbole

	polską wspólnotę narodową, - wymienić i rozpoznać polskie symbole narodowe; - nazwać swoją dużą i małą ojczyznę; - rozpoznać Narodowe Święto Niepodległości i Święto Narodowe Trzeciego Maja.	ojczyzna; - opisać polskie symbole narodowe; - wymienić sytuacje, w których używa się polskich symboli narodowych; - wymienić najważniejsze polskie święta narodowe; - przedstawić zasady prawidłowego zachowania w trakcie uroczystości państwowych, świąt narodowych, wobec symboli narodowych.	- wyjaśnić, jakie znaczenie dla współczesnego młodego człowieka ma tożsamość narodu; - przedstawić historię polskich symboli narodowych; - wymienić różne rodzaje tożsamości społecznych.	historia kształtowała polską tożsamość narodową, - do podanych świat narodowych dopasować im wydarzenia historyczne, - przedstawić negatywne i pozytywne aspekty funkcjonowania społeczeństwa w wieloetnicznych/ narodowych, - wyjaśnić, z czego mogą wynikać trudności w utrzymaniu polskiej tożsamości narodowej.	narodowe, - przedstawić wybrany problem etniczny / narodowy współczesnego świata*; - zaprezentować wybrany element polskiego dziedzictwa narodowego*; - przedstawić czynniki utrudniające i ułatwiające prawidłową komunikację pomiędzy różnymi grupami etnicznymi / narodowymi.
2. Obywatelstwo i narodowość	- wymienić podstawowe prawa i obowiązki obywatela RP; - podać przykłady cnót /wartości obywatelskich; - wymienić postaci najwybitniejszych Polaków XX i XXI wieku.	- odróżnić [rozpoznać na przykładach] pojęcie narodowości od obywatelstwa; - wymienić więzi łączące obywatela i państwo; - wymienić podstawowe sposoby nabycia obywatelstwa polskiego; - wyjaśnić,	- rozpoznać różne sposoby nabywania obywatelstwa polskiego; - wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy obywatelstwem a narodowością; - wymienić konstytucyjne prawa i obowiązki	- porównać różne sposoby nabywania obywatelstwa polskiego; - uzasadnić konieczność przestrzegania cnót/wartości i obywatelskich we współczesnym państwie demokratycznym; - przedstawić	- zaprezentować* wzorzec obywatela polskiego; wybór postaci uzasadnić, odwołując się do jego cnót, postaw, działań, osiągnięć.

		na czym polega zasada krwi; - wymienić cechy dobrego obywatela.	obywatela RP; - wyjaśnić, jaki wpływ ma państwo na kształtowanie więzi narodowych.	konsekwencję odrzucenia wartości w życiu publicznym.	
3. Czym jest patriotyzm ?	- podać przykłady postaw patriotycznych i działań na rzecz dobra Ojczyzny; - podać przykłady postaw patriotycznych wśród współczesnej młodzieży.	- wyjaśnić pojęcie patriotyzm; - wymienić przejawy patriotyzmu lokalnego i gospodarczego.	- uzasadnić potrzebę patriotyzmu we współczesnym świecie; - porównać postawy patriotyczne dawniej i dzisiaj.	- wskazać zalety i wady postaw określanych jako patriotyzm gospodarczy; - wskazać zalety i wady postaw uznawanych współcześnie za przejawy patriotyzmu, np. kibicowanie na zawodach sportowych.	- podjąć na forum szkoły lub środowiska lokalnego działania służące propagowaniu postaw patriotycznych [zaplanować, aktywnie uczestniczyć] ; - podjąć działania sprzyjające rozwojowi lokalnej społeczności [zaplanować, aktywnie uczestniczyć] .
4. Mniejszość i narodowe i etniczne w Polsce	- podać przykłady mniejszości etnicznych i narodowych we współczesnej Polsce; - wymienić podstawowe grupy cudzoziemców przebywających w Polsce.	- wymienić podstawowe prawa przysługujące mniejszościom narodowym i etnicznym w Polsce, - wyjaśnić pojęcie Polonia, - odczytać z mapy, gdzie	- wymienić zamieszkujące Polskę mniejszości narodowe i etniczne, oraz grupę posługującą się językiem regionalnym; - wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy	- wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy narodową a mniejszością etniczną; - wymienić kryteria, które decydują w Polsce o uznaniu	- zaprezentować* historię, kulturę, formy organizacji wybranej mniejszości narodowej lub etnicznej w Polsce

		znajdują się największe skupiska mniejszości etnicznych i narodowych w Polsce; - odczytać z mapy, gdzie współcześnie znajdują się największe skupiska Polonii.	mniejszościami narodowymi i etnicznymi w Polsce a cudzoziemcami; - wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy pojęciami: imigranci i uchodźcy; - wymienić podstawowe prawa przysługujące uchodźcom w Polsce; - wymienić związki łączące Polonię z Polską.	danej społeczności za mniejszość narodową lub etniczną; - wymienić główne czynniki, które zadecydowały o powstaniu Polonii; - uzasadnić konieczność szczególnej ochrony prawnej mniejszości narodowych i etnicznych.	
5. Tolerancja i przejawy ksenofobii	- podać przykłady / rozpoznać przejawy ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu; - rozpoznać postawy tolerancyjne i braku tolerancji.	- wyjaśnić pojęcia: ksenofobia, rasizm, szowinizm; - wyjaśnić pojęcie tolerancja; - odróżnić postawę tolerancyjną od postawy bezkrytycznej akceptacji; - podać przykłady stereotypów.	- wyjaśnić pojęcie stereotyp; - wymienić cechy stereotypu; - wyjaśnić, w jaki sposób można przeciwstawić się przejawom ksenofobii, w tym szowinizmu i antysemityzmu. - porównać postawę patriotyczną i nacjonalistyczną; - uzasadnić słuszność	- uzasadnić potrzebę przeciwstawiania się przejawom ksenofobii, w tym szowinizmu i antysemityzmu; - przedstawić społeczne konsekwencje stereotypizacji.	- podjąć na forum szkoły lub środowiska lokalnego działania sprzyjające kształtowaniu postawy otwartości, akceptacji i tolerancji wobec odmienności etnicznych, religijnych i kulturowych.

			postawy tolerancyjnej .		
Podsumowanie i test					
1. Państwo i demokracja	- podać przykłady działań władzy państwowej; - wymienić podstawowe cechy państwa; - wymienić nazwy współczesnych reżimów politycznych [demokracja, autorytaryzm, totalitaryzm].	- wyjaśnić, co to znaczy, że państwo jest suwerenne; - wymienić podstawowe funkcje państwa; - podać przykłady realizacji zasady przedstawicielstwa; - wymienić podstawowe cechy państwa demokratycznego.	- - wymienić podstawowe formy demokracji bezpośredniej; - wyjaśnić, czym się różni demokracja bezpośrednia od pośredniej; - wymienić korzyści, jakie daje obywatelom ustrój demokratyczny; - wymienić podstawowe cechy autorytaryzmu i totalitaryzmu; - dopasować działania władzy państwowej do poszczególnych funkcji państwa; - wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy monarchią a republiką.	- wskazać wady i zalety demokracji bezpośredniej i pośredniej; - wskazać na mapie Europy monarchie i republiki; - podać przykłady współczesnych państw autorytarnych; - podać przykłady współczesnych i historycznych państw totalitarnych .	- zaprezentować* sytuację człowieka w państwie totalitarnym - porównać pozycję obywatela w państwie demokratycznym oraz państwie autorytarnym i totalitarnym.

2. Polska państwem demokratycznym	- wymienić główne rodzaje władzy państwowej; - wymienić organy władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowej w Polsce; - podać nazwę ustawy zasadniczej.	- wymienić podstawowe zasady ustroju Polski; - wyjaśnić, na czym polega zasada konstytucjonalizmu, przedstawicieli i trójpodziału władzy; - wymienić źródła powszechnie obowiązującego prawa w Polsce; - wymienić szczególne cechy konstytucji.	- wymienić rozdziały Konstytucji RP; - wyjaśnić, czym zajmuje się Trybunał Konstytucyjny; - wyjaśnić, czym jest preambuła; - wyjaśnić, na czym polegają zasady pluralizmu politycznego, republikańskiej formy rządu, państwa prawa; - wymienić wartości, do których odwołuje się preambuła Konstytucji; - odszukać w Konstytucji RP przepisy dotyczące wskazanych kwestii; - wyjaśnić, czego dotyczyły referenda ogólnokrajowe przeprowadzone po 1989 roku.	- wyjaśnić, jakich spraw może dotyczyć referendum ogólnokrajowe; - dokonać interpretacji przepisu Konstytucji RP dotyczącego referendum ogólnokrajowego; - przedstawić główne zasady nowelizacji Konstytucji RP.	- wyjaśnić, dlaczego zasady konstytucjonalizmu, przedstawicieli, trójpodziału władzy, pluralizmu politycznego, państwa prawa są fundamentami ustroju demokratycznego; - wskazać wady i zalety republikańskiej formy rządów; - przedstawić historię polskiego konstytucjonalizmu.
3. Sejm i Senat RP	- wymienić organy władzy ustawodawczej; - wymienić	- określić, z ilu posłów składa się Sejm, a z ilu Senat;	- określić, z kogo składa się Zgromadzenie Narodowe;	- porównać zasady wyborów do Sejmu i Senatu;	- zaprezentować* wybraną polską partię

	główną funkcję Sejmu i Senatu; - określić, z kogo składa się Sejm i Senat; - podać zasadę zgodnie, z którą formowany jest Sejm i Senat; - podać przykład partii politycznej działającej w Polsce.	- wymienić najważniejsze kompetencje Sejmu i Senatu; - wyjaśnić, na czym polega zasada przedstawicielstwa; - wyjaśnić, w jaki sposób podejmowane są decyzje w Sejmie i Senacie; - wymienić zasady, według, których odbywają się wybory do Sejmu i Senatu; - wymienić partie polityczne, których przedstawiciele zasiadają w Sejmie bieżącej kadencji.	- podać przykład sytuacji, w której Sejm i Senat obradują jako Zgromadzenie Narodowe; - wyjaśnić zasady, według, których odbywają się wybory do Sejmu i Senatu; - wyjaśnić pojęcie immunitetu; - wymienić główne etapy procesu ustawodawczego; - wyjaśnić, co jest głównym celem działalności partii politycznej.	- porównać rolę Sejmu i Senatu w procesie ustawodawczym; - wyjaśnić, jaką rolę w procesie ustawodawczym posiada Prezydent RP; - wyjaśnić pojęcia: mandat, komisje sejmowe, Prezydium Sejmu, Konwent Seniorów, - wyjaśnić, jakie znaczenie w państwie demokratycznym ma aktywność wyborcza obywateli; - wskazać skutki, jakie niesie dla państwa i społeczeństwa niska frekwencja wyborcza.	polityczną [struktura organizacyjna, program, działalność, wartości].
4. Prezydent i Rada Ministrów	- wymienić organy władzy wykonawczej w Polsce; - podać imię i nazwisko urzędującej głowy państwa oraz Prezesa Rady Ministrów;	- przedstawić główne zasady wyboru Prezydenta RP; - wymienić podstawowe kompetencje Prezydenta RP; - wymienić	- uporządkować kompetencje Prezydenta RP [polityka wewnętrzna, polityka zagraniczna]; - omówić główne zasady	- wyjaśnić, na czym polega kontrola polityczna Sejmu nad Radą Ministrów; - wyjaśnić na czym polega zasada kontrasygnaty	- zaprezentować* zadania i zakres działań wybranego ministerstwa; - na podstawie zgromadzonych

	- określić sposób powoływania Prezydenta RP; - podać przykład uprawnień Prezydenta RP.	podstawowe kompetencje Rady Ministrów.	procedury tworzenia rządu; - przedstawić podstawowe fakty dotyczące życiorysu politycznego urzędującej głowy państwa oraz Prezesa Rady Ministrów.	y; - przedstawić główne zadania wskazanych ministerstw; - wymienić Prezydentów RP po 1989 r.	informacji, wyjaśnić, w jaki sposób działania wskazanych ministerstw wpływają na życie przeciętnej polskiej rodziny.
5. Sądy i trybunały	- podać przykłady spraw, z którymi człowiek może zwrócić się do sądu; - wymienić rodzaje sądów w Polsce.	- wymienić główne zasady postępowania sądowego; - wymienić nazwy trybunałów działających w Polsce; - określić główne zadanie Trybunału Konstytucyjnego; - wyjaśnić, czym zajmują się sądy administracyjne.	- rozpoznać główne zasady postępowania sądowego, - wyjaśnić, na czym polega zasada niezależności sądów; - wyjaśnić, na czym polega zasada niezawisłości sędziów; - wyjaśnić, jaką rolę pełnią sędziowie w procesie sądowym; - wymienić strony postępowania sądowego [postępowanie karne i cywilne].	- wymienić zasady gwarantujące niezawisłość sędziów, - wyjaśnić, znaczenie zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego; - wyjaśnić, w jaki sposób realizowana jest zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego, - wyjaśnić rolę Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu dla ochrony zasady państwa prawa.	- omówić strukturę i hierarchię sądów w Polsce; - zaprezentować strukturę organizacyjną sądu rejonowego; - zająć stanowisko w sprawie roli ławników w procesie sądowym [zbudować argumenty i kontrargumenty].
6. Organizacje pozarządowe	- podać przykłady organizacji pozarządowych;	- podać przykłady realizacji prawa do swobodnego	- wyjaśnić pojęcia: fundacja i stowarzyszenie;	- wyjaśnić, jaką rolę w państwie demokratycznym	- aktywnie uczestniczyć w działaniach na rzecz wspierania

	- podać przykłady działań wolontariuszy.	zrzeszania się; - odszukać przykłady stowarzyszeń i fundacji działających w swoim środowisku lokalnym; - podać przykłady działań podejmowanych przez związki zawodowe; - wymienić cechy wolontariatu.	- wyjaśnić, jak rolę pełnią związki zawodowe; - uzasadnić konieczność angażowania się w działania organizacji pozarządowych; - przedstawić korzyści wynikające z pracy w wolontariacie; - wymienić główne organizacje młodzieżowe działające w Polsce.	odgrywa zasada swobodnego zrzeszania się; - wyjaśnić różnicę pomiędzy fundacją a stowarzyszeniem; - wyjaśnić, czym jest organizacja pożytku publicznego i w jaki sposób można wspomóc jej działalność.	innych ludzi, rozwoju środowiska lokalnego [aktywność w organizacjach pozarządowych, praca w wolontariacie]; - zaprezentować* wybraną organizację pozarządową [misja, wartości, cele, formy działania, struktura organizacyjna, znaczenie dla środowiska]; - przedstawić historię NSZZ "Solidarność"; - zaplanować działalność i strukturę organizacyjną dowolnego stowarzyszenia.
7. Media i opinia publiczna	- podać przykłady środków masowego przekazu; - podać przykłady pracy dziennikarzy; - odszukać w środkach masowego przekazu przykłady reklam.	- podać główne cechy środków masowego przekazu; - podać główne cechy opinii publicznej; - wymienić główne funkcje mediów; - podać	- odczytać cel wskazanej kampanii społecznej; - wskazać pozytywne i negatywne aspekty funkcjonowania mediów społecznych; - wymienić główne	- dostrzec środki perswazji / manipulacji zastosowane we wskazanej reklamie; - wyjaśnić, jaką rolę pełni opinia publiczna [sondaże opinii publicznej]	- wyjaśnić, w jaki sposób należy strzec się przed manipulacją stosowaną w reklamach; - dokonać krytycznej analizy wybranej reklamy; - zaplanować [przeprowadzić]

		przykłady mediów społecznościowych; - odczytać, zilustrowane w prostej formie, wyniki wskazanego sondażu opinii publicznej; - wymienić główne funkcje reklamy.	zasady etyki dziennikarskiej; - odszukać w tekście publicystycznym fakty i opinie; - wymienić podstawowe sposoby perswazji / manipulacji stosowane w mediach.	w państwie demokratycznym; - uzasadnić konieczność przestrzegania zasad etyki dziennikarskiej; - odszukać przykłady łamania etyki dziennikarskiej; - uzasadnić konieczność oddzielania faktów od opinii.	zić / wziąć aktywny udział] kampanię reklamową [kampanię społeczną].
Podsumowanie i test					
1. Organizacje międzynarodowe	- rozwinąć skrót ONZ; - rozwinąć skrót NATO; - podać przykłady działań podejmowanych przez ONZ; - podać przykłady działań podejmowanych przez NATO.	- wymienić, główne cele i zadania ONZ; - wymienić główne cele i zadania NATO; - rozpoznać przejawy realizacji przez państwo polityki zagranicznej; - wymienić główne organy ONZ.	- wyjaśnić, jaką rolę pełnią ambasadorzy i konsulowie; - wyjaśnić, jakie są główne cele polityki zagranicznej państwa; - określić, kiedy powstało ONZ i kiedy powstało NATO; - wyjaśnić, czym zajmuje się Rada Bezpieczeństwa ONZ; - wyjaśnić pojęcie <i>misja pokojowa</i> ONZ, - wymienić	- wyjaśnić, czym różni się ONZ od innych organizacji międzynarodowych; - wyjaśnić, jaką rolę odgrywa NATO w polityce obronnej państwa polskiego; - wymienić nazwy, innych niż ONZ i NATO, organizacji międzynarodowych, do których należy Polska.	- zaprezentować* wybraną misję pokojową ONZ, w której brały udział/biorą wojska polskie [cele, zadania, historia misji, charakterystyka konfliktu, udział wojsk polskich, geografia polityczna], - wskazać na mapie państwa członkowskie NATO.

			przykłady aktywności Polski w ONZ i NATO.		
2. Unia Europejska	- wymienić rok, w którym Polska przystąpiła do Unii Europejskiej; - wymienić państwa sąsiadujące z Polską, które należą do Unii Europejskiej.	- określić, kiedy i gdzie podpisano traktat o powstaniu Unii Europejskiej; - wymienić imiona i nazwiska Ojców założycieli zjednoczonej Europy; - wymienić główne przyczyny integracji europejskiej, - wymienić główne zasady funkcjonowania Unii Europejskiej; .	- wymienić główne etapy integracji europejskiej; - wskazać na mapie państwa członkowskie Unii Europejskiej; - odszukać informacje o życiorysie politycznym Ojców założycieli zjednoczonej Europy; - wyjaśnić główne zasady funkcjonowania Unii Europejskiej; - podać nazwy głównych organów Unii Europejskiej; - wymienić imiona i nazwiska Polaków pełniących ważne funkcje w instytucjach /organach Unii Europejskiej.	- podać podstawowe kompetencje głównych organów Unii Europejskiej, - przedstawić wady i zalety procesu integracji europejskiej, - zaprezentować sylwetki polityczne Polaków pełniących ważne funkcje w instytucjach /organach Unii Europejskiej.	- zaprezentować* wybrane problemy [osiągnięcia] Unii Europejskiej; - zaprezentować* wybrane państwa członkowskie Unii Europejskiej [historia, kultura, demografia, ekonomia, itp.] - zaplanować [zorganizować / aktywnie uczestniczyć] <i>Dzień Europy</i> w szkole.
3. Polska w Unii Europejskiej	- podać przykłady praw/korzyści, które nabyli	- wyjaśnić, w jaki sposób nabywa się obywatelstw	- podać informacje dotyczące głównych	- ocenić proces integracji Polski z Unią	- zaprezentować* inwestycje

	obywatele polscy po wejściu Polski do Unii Europejskiej, - podać rok, w którym Polska przystąpiła do Unii Europejskiej.	o Unii Europejskiej, - wymienić prawa wynikające z obywatelstwa Unii Europejskiej, - wymienić nazwy funduszy unijnych, z których korzysta Polska.	etapów integracji Polski z Unią Europejską [referendum ratyfikacyjne]; - podać przykłady wykorzystania funduszy unijnych; - wyjaśnić, na czym polega Europejski Rynek Wewnętrzny.	Europejską - przedstawić korzyści i zagrożenia; - wyjaśnić, na jakich zasadach funkcjonuje Strefa Schengen; - przedstawić korzyści wynikające z przynależności Polski do Strefy Schengen.	gminne, finansowane ze środków unijnych; - zaprezentować* wybraną inicjatywę unijną dotyczącą młodzieży.
4. Problemy współczesnego świata	- wymienić przykłady ilustrujące proces globalizacji; - podać przykłady pomocy humanitarnej.	- wskazać, na podstawie mapy, państwa globalnej Północy i globalnego Południa; - wyjaśnić, na czym polega różnica pomiędzy państwami globalnej Północy i globalnego Południa; - podać przykłady globalizacji ekonomicznej i kulturowej współczesnego świata.	- podać przykłady ilustrujące dysproporcję rozwojową pomiędzy państwami globalnego Południa i globalnej Północy; - podać przykłady zależności pomiędzy państwami globalnej Północy i globalnego Południa; - uzasadnić konieczność udzielania pomocy humanitarnej.	- podać przyczyny dysproporcji rozwojowych współczesnego świata; - wymienić korzyści i zagrożenia wynikające z procesu globalizacji; - wyjaśnić, dlaczego pomoc dla państw biednego Południa jest często nieskuteczna; - wyjaśnić pojęcia Grupa G7.	- zaprezentować* działania wybranej organizacji pozarządowej zajmującej się udzielaniem pomocy humanitarnej; - zorganizować debatę / dyskusję [wziąć aktywny udział w debacie / dyskusji] dotyczącą sposobów udzielania efektywnej pomocy społecznościom globalnego Południa; - zaprezentować*

					problemy wybranego państwa globalnego Południa.
5. Konflikty zbrojne na świecie	- podać przykłady działań terrorystycznych; - podać przykłady konfliktów międzynarodowych.	- podać przykłady organizacji międzynarodowych zajmujących się rozwiązywaniem konfliktów i walką z terroryzmem; - wymienić skutki długotrwałych konfliktów międzynarodowych.	- na wybranych przykładach przedstawić przyczyny współczesnych konfliktów międzynarodowych; - wymienić skutki rozwoju terroryzmu we współczesnym świecie; - wymienić cechy ludobójstwa.	- przedstawić różne rodzaje terroryzmu; - wyjaśnić, dlaczego walka z terroryzmem jest trudna i często nieskuteczna.	- zaprezentować* wybrany konflikt międzynarodowy [lokalizacja konfliktu na mapie, strony konfliktu, przyczyny i formy konfliktu, sposoby rozwiązywania sporu].
Podsumowanie i test					

Warunki i sposób realizacji

Nadrzędnemu celowi kształcenia w zakresie wiedzy o społeczeństwie – kształtowaniu postaw obywatelskich i prospołnotowych – sprzyjać ma nabywanie wiedzy i rozwijanie umiejętności dotyczących kolejnych kręgów środowiskowych, z którymi styka się uczeń: od rodziny i szkoły przez wspólnotę lokalną

i regionalną, aż do wspólnoty narodowej, państwowej i międzynarodowej. Kształcenie to ma umożliwiać rozwój umiejętności refleksyjnej obserwacji otaczającej rzeczywistości społecznej, w tym życia publicznego. Konieczna jest taka realizacja treści nauczania, **aby uczniowie rozumieli przydatność poszczególnych zagadnień w codziennym życiu człowieka – członka poszczególnych grup i wspólnot społecznych.** Sprzyjać to ma rozwojowi umiejętności rozpoznawania i rozwiązywania prostych problemów w życiu społecznym. Kształcenie to ma także prowadzić do ugruntowania postaw szacunku dla dziedzictwa narodowego i ogólnokształcącego oraz ciekawości poznawczej, otwartości i tolerancji. W nauczaniu wiedzy o społeczeństwie powinno się stwarzać sytuacje edukacyjne, w których uczeń stosuje poszczególne metody autoprezentacji, rozwiązywania konfliktów i problemów, współdecydowania – np. w realizacji wymagań szczegółowych określonych w dziale I pkt 2–6 czy dziale III pkt 2. Ma ono także uświadomić uczniom ich własne prawa i obowiązki. Treści nauczania sformułowano tak, aby uczeń miał świadomość wpływu obywateli na życie publiczne – przy czym poza formami konwencjonalnymi uwypuklono także te niekonwencjonalne. Sprzyjać ma to kreowaniu aktywnych postaw w życiu społecznym, ale i brania odpowiedzialności za własne wybory i czyny.

W celu rozwijania umiejętności komunikacji i współdziałania powinno się stosować różne metody pracy grupowej, w tym uczniowskie projekty edukacyjne (każdy uczeń powinien uczestniczyć w dwóch projektach – np. w realizacji wymagań szczegółowych określonych w dziale III pkt 4, dziale VI pkt 5 i dziale VII pkt 5). Należy także wykorzystywać różne formy dyskusji – np. w realizacji wymagań szczegółowych określonych w dziale VI 6 pkt 6, dziale VIII pkt 5, dziale IX pkt 5 i dziale XII pkt 5. W kształceniu kompetencji pozyskiwania, gromadzenia, porządkowania, analizy i prezentacji informacji o życiu społecznym, w tym publicznym, powinna być wykorzystywana technologia informacyjno-komunikacyjna. Istotne jest korzystanie ze stron internetowych instytucji publicznych, w tym organów samorządowych, organów władzy publicznej, czy organizacji społecznych. Niezbędna jest również praca z różnymi typami przekazu (np. interaktywnymi). W miarę możliwości ważne byłoby również pozyskiwanie informacji w toku wycieczki edukacyjnej (w tym wirtualnej, wykorzystując dedykowane aplikacje) do wybranych instytucji np. do urzędu gminy (miasta/dzielnicy). Można także – za zgodą rady pedagogicznej i rodziców – realizować niektóre treści nauczania poprzez lekcje organizowane we współpracy z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, instytucjami oferującymi usługi poradnictwa zawodowego oraz organizacjami pozarządowymi

Opracował: Józef Zawalich, dnia: 31.08.22r.